

Wijnhuistoren

Het stadsbestuur van Zutphen liet rond 1625 de Wijnhuistoren bouwen. Het bestuur wilde 'hoog van de toren blazen'. De toren laat de macht van het stadsbestuur en de trots van de inwoners van de stad zien.

In grote steden was er vroeger vaak een wijnhuis of stadsherberg. Daar werden belangrijke gasten van de stad ontvangen en feesten gehouden. Vaak werd zo'n wijnhuis gecombineerd met andere functies zoals een waag. Goederen die de stad binnenkwamen werden daar gewogen en gekeurd. Ook was het wijnhuis de plek waar lijfstraffen werden voltrokken en als er vijandelijke aanvallen waren was het een verzamelpunt voor strijdbare burgers. Vanaf het bordes werden openbare afkondigingen gedaan. Zo werd het wijnhuis hét centrum van stedelijke activiteiten.

Al in de 15e eeuw had Zutphen een voorloper van het huidige gebouw. Het stadsbestuur kocht in 1420 een herberg om er het stadswijnhuis te vestigen. In 1446 voegde men een torentje met een uurwerk toe. Omdat het wijnhuis zo'n belangrijk gebouw in de stad was besloot het stadsbestuur om het gebouw te verfraaien. In 1615 begon men met de bouw van een grotere toren met uurwerk en carillon. Daaronder kwam een prachtig bordes met aan weerszijden trappen. De doorgang naar de waag werd met beeldhouwwerk versierd.

Voor een groot project als de Wijnhuistoren werd een bouwmeester benoemd. Het stadsbestuur koos voor Emond Hellenraet, een bouwmeester die het vak van steenhouwen uitstekend beheerste. Helaas was er al snel geldgebrek en kon men alleen het onderste, vierkante stuk bouwen. Ruim 20 jaar later was er toch weer geld en bouwde men de bovenste, achtkantige delen. Het wijnhuis werd in 1920 bijna helemaal door brand verwoest maar vier jaar later herbouwd. Gelukkig bleef de toren in de Tweede Wereldoorlog grotendeels gespaard. Tegenwoordig zit er in het wijnhuis een restaurant.

-
- ▶ Hoogte: 47 meter
 - ▶ Bouwjaar: 1615–1641
 - ▶ Bouwmeester: Emond Hellenraet
 - ▶ Brand: 1920
 - ▶ Herbouwd: 1924
 - ▶ Gebruik: stadswijnhuis, waag, plaats voor straffen
 - ▶ Gebruik nu: restaurant
-

In detail: het carillon

Als je goed oplet hoor je in de stad ieder kwartier een melodie: dit is het carillon van de Wijnhuistoren. Een carillon is een verzameling speelklokken van verschillende grootte, meestal zo'n 25 stuks. Soms klimt de stadsbeiaardier in de toren om op het carillon te spelen, meestal op marktdagen. Een carillon bespelen is zwaar werk: je moet met je vuisten op de toetsen slaan. De deuntjes van ieder kwartier speelt hij daarom in op de computer. Soms zijn het psalmen (bijbelse liederen), vaak ook moderne liedjes of volkswijsjes zoals Sinterklaasliedjes.

Er was niet altijd een carillon om de tijd aan te geven. Maar de meeste burgers hadden vroeger ook geen kostbare klok of horloge (laat staan een telefoon). Daarom moest het stadsbestuur zorgen voor een goede tijdsaanduiding. Vroeger hing er een zonnewijzer aan een gevel op de markt, tegenover de Wijnhuistoren. Daarmee was de tijd echter nooit precies te bepalen, terwijl dit wel steeds belangrijker werd. Steeds meer stedelijke reglementen waren namelijk op tijdsbepaling gebaseerd. Daarom werd in 1446 een klok in een torentje op het wijnhuis geplaatst.

Tweehonderd jaar later, in 1646 werd in de toren een nieuw uurwerk met een carillon geplaatst. Daarmee werd de toren het muzikale hart van de stad. De broers François en Pieter Hemony mochten de klokken gieten. Dit was hun eerste grote opdracht; zij zijn later de beroemdste klokkengieten van Nederland en België geworden, omdat zij klokken wisten te gieten die een zeer zuivere klank hadden. In het klooster waar nu het Baudartiuscollege staat kregen ze ruimte om de klokken te gieten. Helaas is het carillon in 1920 bij de brand grotendeels verloren gegaan; slechts enkele klokken zijn bewaard gebleven. Eén daarvan is in het Stedelijk Museum te zien; een ander exemplaar wordt in het stadhuis gebruikt om de raadsvergaderingen in- en uit te luiden. In 1924 is een nieuw carillon geplaatst.

Verhaal: Hollandse Renaissance

In de 17e eeuw, toen de Wijnhuistoren werd gebouwd, was de bouwstijl 'Hollandse Renaissance' in de mode. 'Renaissance' betekent 'opnieuw geboren worden'. Men wilde opnieuw bouwen zoals er in de klassieke oudheid in Italië werd gebouwd, maar dan wel op een sobere, Hollandse manier. De wiskundige verhoudingen van de gebouwen uit de oudheid inspireerden de bouwmeesters om deze ook in hun gebouwen toe te passen. Daarnaast wilden ze klassieke ornamenten (versieringen) zoals een geveldriehoek in hun gebouwen verwerken.

In Italië werden de belangrijkste gebouwen van natuursteen gemaakt, maar in Nederland lag nauwelijks bruikbare natuursteen in de bodem. Daarom metselde men het grootste deel van het gebouw toch in baksteen. Een baksteen is gebakken uit klei en dat was ruim voorhanden. Alleen voor de ornamenten gebruikte men het duurdere natuursteen. Dat moest dus uit het buitenland worden gehaald. Het stadsbestuur ging op zoek naar een bouwmeester die verstand van natuursteen had. Emond Hellenraet werd aangenomen. Hij beschikte over een netwerk dat zich uitstreekte tot in het buitenland. In de Wijnhuistoren verwerkte hij talrijke klassieke ornamenten en een symmetrische monumentale trap, maar ook baksteen. Later verrezen zijn renaissancegevels overal in de stad.

4a. Wat is een carillon?

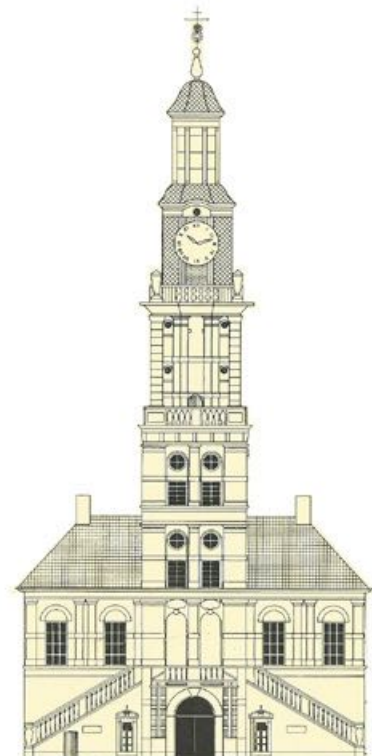
b. Om de hoeveel tijd hoor je het spelen?

5a. De Wijnhuistoren is gebouwd in de bouwstijl van de Hollandse Renaissance.
Waarom kan je dit zien?

b. Op een aparte pagina zie je vijf afbeeldingen van huizen. Twee ervan zijn gebouwd in de stijl 'Hollandse Renaissance'. Omcirkel deze huizen.

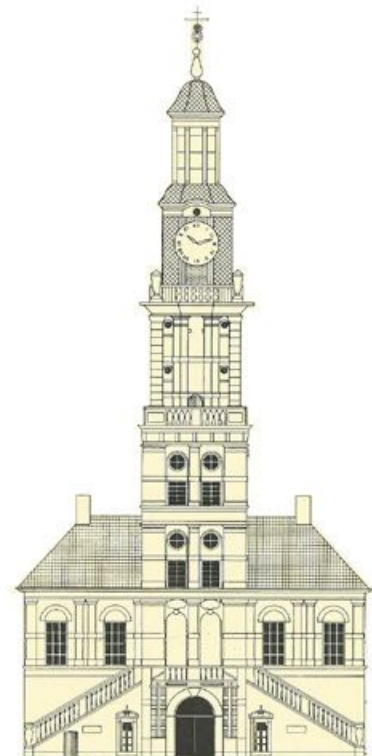
6a. Waarom is niet de gehele Wijnhuistoren van natuursteen gebouwd?

b. Hier naast zie je een tekening van de Wijnhuistoren.
Kleur alle natuurstenen delen in.

- d. Van welk werkwoord is 'waag' afgeleid?
4. Hoe zou je een bouwmeester tegenwoordig noemen?
5. Op een steen in de muur, enkele meters links naast de voordeur staat een verweerde tekst geschreven. Ontcijfer deze tekst.
6. Google enkele andere torens die een carillon hebben van de gebroeders Hemony.
- 7a. Welke overeenkomsten met antieke tempels zie je in de Wijnhuistoren?
- b. Google drie stijlkenmerken van de 'Hollandse Renaissance'.
- c. Op een aparte pagina zie je vijf afbeeldingen van huizen. Twee ervan zijn gebouwd in de stijl 'Hollandse Renaissance'. Omcirkel deze huizen.
- 8a. Waarom is niet de gehele Wijnhuistoren van natuursteen gebouwd?
- b. Hier naast zie je een tekening van de Wijnhuistoren. Kleur alle natuurstenen delen in.

Wijnhuizen

Hieronder zie je vijf afbeeldingen van huizen. Twee ervan zijn gebouwd in de stijl 'Hollandse Renaissance'. Omcirkel deze huizen.

3. Provinciehuis Noord Holland – Haarlem

1. Huis Bartolotti – Amsterdam

4. Oost-Indisch Huis – Amsterdam

2. Huis Oudaen – Utrecht

5. Mauritshuis – Den Haag